

टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे

संस्कृत विशारद (बी.ए.) – नियमित

परीक्षा : डिसेंबर – २०२३

सत्र ५ वे

विषय: व्याकरण ५ (19R451)

दिनांक : ०५/१२/२०२३

गुण : ६०

वेळ : स. १०.०० ते १२.३०

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य

प्र.१. सूचनानुसारं कुरुत ।

- अ) अधस्तनेषु केषचित् चत्वारि सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा योजयत। (०४)
१. महाताप्यर्थसारेण २. मम+एतावान्+एव ३. यस्य+अर्थाः+तस्य
४. कोऽप्यवलम्बितः ५. यस्त्यजेच्छरणागतम् ६. बलवान्+लोकः
- ब) त्रयाणां समासानां विग्रहं कृत्वा तेषां नामानि लिखत। (०३)
१. यथाशक्ति २. नीलोत्पलम् ३. राजपुरुषः ४. जीर्णवस्त्रः
५. खगः ६. मातापितरौ ७. हंसौ
- क) चतुर्णां रूपाणां परिचयं लिखत। (०४)
१. श्रोष्यति २. गृहाण ३. जानाति ४. वाचा ५. दिक्षु ६. शशिने
- ड) वाक्यद्वयस्य प्रयोगपरिवर्तनं कुरुत। (०२)
१. श्रद्धावान् ज्ञानं लभते।
२. धनिकेन याचकाय बहु धनं दीयते।
३. रामः रावणं हतवान्।
- इ) समानार्थकान् शब्दान् लिखत (द्वयोः शब्दयोः) (०२)
१. काननम् २. शिष्यः ३. लता ४. सैन्यम्

प्र. २. स्वभाषया अनुवादत । (द्वौ परिच्छेदौ) १०

- अ) दक्षिणभारते सागरमध्ये एकं लघुद्वीपं वर्तते। तस्मिन् द्वीपे सागरतरङ्गैः क्षाल्यमानं प्राचीनं नगरं कन्याकुमारी इति अस्ति। अत्र त्रयाणां सागराणां जले प्रतिबिम्बितं सूर्योदयस्य दृश्यमद्भुतमेव प्रतिभाति। सूर्यस्य क्रमशः अरुणा पीता धवला च शोभा दर्शकान् मन्त्रमुग्धान् करोति। एकदा स्वामिविवेकानन्दः समुद्रजले स्थितायामेकस्यां बृहत्-शिलायामुपविष्टस्त्रीणि दिनानि ध्यानमग्नो जातः। एतस्यां शिलायामेव विवेकानन्दकेन्द्रं वर्ततेऽधुना। अत्रागत्य साधकाः ध्यानसाधनां कृत्वा शान्तिमनुभवन्ति।
- ब) मृगमीनसञ्जनानां तृणजलसंतोषविहितवृत्तीनां। लुब्धकधीवरपिशुना निष्कारणवैरिणो जगति। यथा चतुर्भिः कनकं परीक्ष्यते निघर्षणच्छेदनतापताडनैः। तथा चतुर्भिः पुरुषः परीक्ष्यते श्रुतेन शीलेन गुणेन कर्मणा।।
- क) हिरण्यको नाम मूषकराजो गण्डकीतीरे चित्रवने निवसति। हिरण्यकश्च सर्वदा अपायशङ्कन्या शतद्वारं विवरं कृत्वा निवसति। एकदा हिरण्यकः कपोतावपातकभयाच्चकितः तूष्णीं स्थितः। चित्रग्रीवो नाम एकः कपोतः तस्या मित्रम्। चित्रग्रीवः हिरण्यकसमीपं गत्वा उवाच-सखे हिरण्यक। कथमस्मान्न संभाषसे? ततो हिरण्यकस्तद्वचनं प्रत्यभिज्ञाय ससम्भ्रमं बहिर्निःसृत्याब्रवीत् - आः! पुण्यवानस्मि प्रियसुहन्मे चित्रग्रीवः समायातः-

यस्य मित्रेण सम्भाषो यस्य मित्रेण संस्थितिः। यस्य मित्रेण संलापस्ततो नास्तीह पुण्यवान्॥

- प्र. ३. अधस्तनेषु केषुचित् एकं विषयमधिकृत्य संस्कृतभाषया निबन्धं लिखत । १०
१. विद्वान् सर्वत्र पूज्यते।
 २. उत्सवप्रियः खलु मनुष्यः
 ३. दिव्या गीर्वाणभारती
- प्र. ४. चतुर्णां सूत्राणां स्पष्टीकरणं कुरुत । १६
१. कर्तुरीप्सिततमं कर्म।
 २. सह सुपा।
 ३. साधकतमं करणम्।
 ४. अत्ययीभावे चाकाले।
 ५. अपादाने पञ्चमी।
 ६. कर्मणि द्वितीया।
- प्र. ५. सूत्राण्युद्धृत्य तिस्रः टिप्पणीः लिखत ०९
१. उपसर्जनम्
 २. कर्तृकारकम्
 ३. सम्प्रदानकारकम्
 ४. पञ्चवृत्तयः
 ५. त्रिविधः आधारः
